



Maa- ja metsätalousministeriö  
PL 30  
00023 VALTIONEUVOSTO

Lausuntopyyntö 7.12.2020

## **KASELY, Lausunto, Kansallisen vesihuoltouudistuksen visio ja toimeenpano-ohjelmaluonnos**

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoja kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus järjesti toimialueen vesihuoltolaitoksille, ympäristöterveyden ja ympäristönsuojeluviranomaisille sekä kuntien tekniselle johdolle keskustelutilaisuuden 14.1.2021. Tilaisuuteen osallistui noin 40 henkilöä, joista suurin osa oli erikokoisten vesihuoltolaitosten edustajia. Tilaisuudessa käytiin läpi toimeenpano-ohjelma kohta kohdalta ja keskustelussa esiin tuotuja havaintoja on hyödynnetty tässä lausunnossa.

### **Yleistä**

Uudistusohjelma on tarpeellinen ja ELY-keskus tunnistaa taustamateriaalissa kuvaillut haasteet. Kaakkois-Suomen ELY-keskus kannattaa ohjelman käynnistämistä.

Yhtenä toimialan keskeisimpänä haasteena nähdään tällä hetkenä vesihuoltolaitoskentän hajanaisuus. Toimeenpano-ohjelmassa ei ole tehty vaikutuksenarviointia tai kuvailua siitä, miten ehdotetut toimenpiteet muuttavat hajanaisuutta tai mikä on tavoiteltava lopputilanne. Kaakkois-Suomen ELY-keskus ehdottaa, että ohjelmaan lisätään kooste siitä, mitkä toimenpiteet pureutuvat vesihuoltolaitoskentän hajanaisuuteen ja mikä on ohjelmalla tavoiteltava lopputulos.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus nostaa keskusteluun sen, tulisiko tarkastella myös kunnan järjestämisvastuun täsmentämistä siten, että kunta voidaan tietyin edellytyksin velvoittaa ottaa vastuulleen alueellaan sitä haluavan osuuskunnan tai muun yhtymän toiminta. Tyypillisesti yhdistymishalukkuutta on pienemmällä organisaatiolla, mutta asia ei etene suuremman organisaation vastustuksesta takia.

Muutoksen ajureita voi olla useita. Vesihuoltoverkostojen laajamittainen rakentaminen Suomessa on aikaansaatu valtion taloudellisilla kannustimilla ja asiantuntijatuella 1950-luvulta aina vuoteen 2016. Ohjelmaluonnoksessa nyt esitetyt taloudelliset kannustimet vesihuoltosektorille ovat vaatimattomia ja suurin osa rahoituksesta

kohdistuu erityyppisiin selvityksiin. Vesihuoltosektorin muutosta on aikaansaatu myös velvoitteilla, esimerkkinä laki jätevesimaksuista. Ohjelmaluonnoksessa ei ole tehty vaikutuksenarviointia ehdotetuista muutoksista velvoitteissa. Toimeenpano-ohjelman luonnoksesta ei selvästi käy ilmi se, mihin muutuskatalyytteihin ohjelma kokonaisuudessaan pohjautuu ja tätä tulisi selkeyttää.

#### **a) Vesihuoltolainsäädännön uudistus vaiheittain**

Toimenpiteessä on tunnistettu niitä lainsäädännön aihealueita, joihin kohdistuu muutospaineita.

Keskeisenä puuttavana aiheena on vesihuoltolaitoksen määritelmään liittyvä poikkeama vesihuoltolain ja muun vesihuoltotoimijoita koskevan lainsäädännön välillä. Määritelmän moninaisuus tuo haasteita paitsi viranomaistoimintaan, myös laitostentälle. Kaakkois-Suomen ELY-keskus ehdottaa, että tunnistettujen aiheiden luetteloon lisätään vesihuoltolaitoksen määritelmän arviointi.

Vaikuttavuuden lisäämiseksi rajapinnat vesihuoltolain ja muun lainsäädännön kanssa tulee tarkastella huolellisesti. Tunnistettuna kohtana "hulevesikysymykset" on erityisen tärkeä.

Vesihuoltoasetuksen antamista on luonnosteltu aiemminkin, mutta se on jäänyt suunnittelun asteelle. Asetustason säädökset voisivat monilta osin selkeyttää lainsäädännön kokonaisuutta. Esimerkiksi varautumissuunnitelmien käytettävyyttä ja laatua saattaisi parantaa, jos asetuksella olisi säädetty asiasta tarkemmin. Asetuksen tarpeellisuus tulee arvioida lainsäädäntötyössä.

Lainsäädäntöä uudistettaessa tulee arvioida myös valvonnan työkalujen kehittämisen tarve, mm. tietojärjestelmien toimivuus ja mahdollisuudet käyttää hallintopakkeinoja.

#### **b) Hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto**

Toimenpiteessä ehdotettu kriteeristön käyttöönotto sai Kaakkois-Suomen vesihuolto-organisaatioilta myönteisen vastaanoton, sillä vesihuollon avoimuus nähdään tärkeänä.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus pitää olennaisena, että kriteeristö integroidaan osaksi VEETI-tietojärjestelmää, eikä rinnalle kehitetä toista tiedonkeruun käyttöliittymää. Yhden luukun tahtotila tulisi tuoda toimenpiteessä selkeämmin esiin.

Myös kriteeristön valvonnan tarve jäi avoimeksi.

#### **c) Vesihuoltolaitosten talouden ja toiminnan laadun valvonnan tehostaminen**

Ehdotus talouden valvonnasta on kannatettava.

Yli 200 000 m<sup>3</sup> vuodessa vettä tuottavia vesihuoltolaitoksia Suomessa on noin 200 ja Kaakkois-Suomessa kuusi kappaletta. Kaakkois-Suomen ELY-keskus olisi kiinnostunut tietämään miten tehtävä tullaan organisoimaan.

Ehdotus, että valvonta tulisi hoitaa valtakunnallisena tehtävänä, on kannatettava.

Toimenpiteen kuvauksesta ei käy ilmi se, miten tunnistettu ongelma alihinnoinnista saadaan näkyväksi ja miten siihen puututaan. Alihinnointi on etenkin edellä mainittua kokoluokkaa pienempien organisaatioiden ongelma.

Kaakkois-Suomen vesihuoltolaitokset muistuttivat, että omistajatuloutus ja toisaalta tuki vesihuoltolaitokselle voivat toteutua monessa muodossa, kuten lainajärjestelyiden kautta. Tilinpäätöksessä erillinen omistajatuloutus on vain yksi tapa. Omistajatuloutuksen rajaamisessa tulisi huomioida aihe kattavasti.

#### **d) Alueellisen yhteistyön kehittäminen**

Ehdotettu toimenpide on kannatettava. Kaakkois-Suomen vesihuoltolaitoksilta saatiin palautetta, että yhteistyötä tehdään nyt jo huomattavan paljon. Jääkin epäselväksi, onko toimenpiteen vaikutuksenarviointia tehty, eli odotetaanko toimenpiteeltä enemmän kuin on realistista?

Toimenpiteeseen suunniteltu rahoitus on täysin riittämätön. Vesihuoltolaitoksille kohdistettu rahoitus 600 000 €/v tarkoittaa käytännössä noin kymmentä pienehköä hanketta vuodessa, alle 1/ELY-keskus. On vaikea nähdä tässä yhteiskunnallista merkittävyyttä.

Toimenpidettä tulisi täsmentää myös linjaamalla mitä toimia tai hankkeita voidaan ylipäänsä tukea.

#### **e) Pitkäjänteinen investointisuunnittelu ja vesihuollon kehittäminen**

Ehdotus vesihuollon kehittämissuunnitelman pakollisuudesta sai Kaakkois-Suomen vesihuoltolaitoksilta myönteisen vastaanoton, ja Kaakkois-Suomen ELY-keskus pitää esitystä erittäin kannatettavana.

Kehittämissuunnitelman laadintaan tulee aina osallistaa myös kunnassa toimivat osuuskunnat ja muut vastaavat organisaatiot. Liian usein kehittämissuunnitelmat on laadittu kunnan ja konsultin kesken.

Ehdotus omaisuudenhallinnan suunnitelmasta on kannatettava. Ohjelmassa ei ole arvioitu sitä, koskisiko velvoite kaikkia vesihuoltolain mukaisia laitoksia, vai olisiko velvoite vain suurempien kokoluokkien laitoksia koskeva. Tarkoituksenmukaista ei ole säätää velvoitteita, joita ei pystytä käytännössä noudattamaan.

Ohjelmassa ei ole myöskään yksilöity sitä, miten velvoitteen valvonta järjestetään.

#### **f) Kohdennettua neuvontaa apua tarvitseville vesihuoltolaitoksille ja kunnille**

Toimenpiteessä kuvaillaan neuvontaa, jonka lopputuloksena neuvottu taho saa listauksen toimenpiteistä, joita tulisi tehdä. Tässä ajatellaan, että muutoksen aikaansaava voima on tiedon lisääntyminen, eli että tieto

itsessään lisää toimenpiteitä. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen näkökulmasta neuvonnan lisäksi tarvittaisiin esimerkiksi porkkanarahoitusta neuvonnassa ehdotettujen toimenpiteiden suorittamiseen.

Myös suunniteltu neuvontarahoitus vaikuttaa alimitoitetulta. 50 laitoksen vuosivauhdilla ei ohjelmakaudella voida tarjota palvelua kuin pienelle osalle vesihuoltolaitoksia.

**g) Pätevyysvaatimukset vesihuoltoalalle**

Ehdotus pätevyysvaatimuksista on kannatettava.

**h) Vesihuollon urapolkujen kehittäminen**

Kaakkois-Suomen sidosryhmätilaisuudessa nostettiin esiin elinikäisen oppimiseen panostamisen tärkeys. Toimenpideohjelmassa tämä on tunnistettu, mutta konkreettisia keinoja ei ole kuvailtu.

**i) Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen**

Kuvailtu toimenpide on laaja ja aihepiiri on tärkeä, mutta ehdotettu toimenpiteet jäävät kaipaamaan konkretiaa.

**j) Vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedonhallinnan kehittäminen**

Kaakkois-Suomen vesihuoltolaitokset arvioivat panostamisen digitalisaation erittäin tärkeäksi, joten toimenpide on kannatettava.

Rajapintaratkaisuihin panostaminen siten, että myös käyttöönotto toteutuu, on tärkeä kokonaisuus. Rajapintavalmiuksia on toteutettu nyt jo paljon (mm. VEETlin) mutta niiden käyttöönotto jää liian usein puolitiehen. Helppokäyttöisyyteen panostaminen on myös aihe, johon tulee huomioida resursseja.

Kaikissa digitalisaatioratkaisuissa tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä yhden luukun periaatteeseen.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt johtava vesitalousasiantuntija Johanna Kallio ja ratkaissut ylijohtaja Leena Gunnar.

Tämä asiakirja KEHA/9909/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/9909/2020 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Gunnar Leena 01.02.2021 14:36

Esittelijä Kallio Johanna 01.02.2021 10:32